

ELŐSZÓ

Hosszú idő telt el, míg az irodalmi közvélemény elismerte a Krúdy-életmű értékeit, és magáévá tette azt a véleményt, hogy Krúdy Gyula tárta fel az alig érzékelhető, árnyalatos, finom kifejezőmód gazdag lehetőségeit, új műfajt alkotott, és líraisággal telített prózája egyedülálló a kortárs irodalomban.

Krúdy olyan különös fogékonysággal formálta át a körülötte nyüzsgő tárgyi világot, hogy még a természet is átlényegült hasonlatainak varázsprizmájában. Az író különös kalandokra, meseszerű élményekre sóvárgó egyénisége szokatlan világot tárt az olvasók elé; ennek megértéséhez bizonyos fokú értelmi azonosulásra volt szükség, és ehhez idő kellett.

Napjainkban művei már számtalan kiadásban látnak napvilágot, és a vörös postakocsi ablakából kitekintő olvasó ismerős tájakat lát maga előtt: a Balaton, a Bakony, a Szepesség, a Nyírség regényes vidékeit, és a tűnő idő szárnyain évszokról évszakra szállva gyönyörködhet a fák és virágok változatos színeiben, a fény és árnyék játékában, mely a hónapok távozását és újak születését jelzi. Az író szinte észrevétlenül kalauzolja olvasóját az elhagyott budai utcákon, vidéki városkák macskaköves útjain át, miközben a földszintes házak ablakain kiviláglik a cserépkályhák parazsának fénye, melynek izzásában elfelejtett emlékek, csendes álmok születnek újjá. . .

Krúdy Gyula egész életét hazájában élte végig. Nem vágyott messze tájakra, ismeretlen vidékekre. A tenger élményeit a Balaton, Versailles kertjeit a pesti parkok jelentették számára. Ifjúkorában a Nyírség rétjeinek illatát szívta magába, és a Bakony erdőinek zúgását hallgatta. Szülőföldjének emlékei elkísérték sírjáig.

Művészete tehát hazájának színeit, álmait és hangulatait örökítette meg a festő meglátásaival, a kutató tényeket és adatokat feltáró pontosságával.

Alkotásaiban újraálmodta nagyszüleinek meséit is, azokat a kalandos történeteket, melyeket gyermekkorában oly szívesen hallgattott a lobogó tűzű kandalló mellett havas téli éjszakákon.

Ha értéket látott egy emberben vagy bizarr különbséget észlelt akár a vendéglők sörszagú söntésében, akár a lóversenypályák vagy vasútállomások környékén, pillanatok alatt megrajzolta a jellemképet, melynél találóbbat nem sokan tudtak alkotni kortársai közül.

Ismerte hazája történelmét, nagy embereinek szerepét és életpályáját. Tökéletes korhűséggel idézte vissza az elmúlt idők hangulatait, és úgy keltette életre az egykor élt hősöket, hogy az olvasó sohasem érezte őket távolinak, ismeretlennek.

Életműve a magyar próza egyik legkiemelkedőbb elbeszélőjévé avatta Krúdy Gyulát. Írásaiban nagyon széles körű olvasóközönséghez szól. Művei nemcsak a felnőttek szívéhez találták meg az utat. Akadt mondanivalója az ifjúság számára is. Emberábrázolása ifjúsági elbeszéléseiben egészen más, mint a felnőttek számára alkotott művekben. Az ifjúsági művek hősei közvetlenebbül kötődnek a valóság talajához, bár ezek között is akadnak különcök, akik rögeszméik megszállottjai, mégis többségükben a valóságos világ embelei, akik magasztos célokért és eszményekért küzdenek vagy buknak el. Különösen történelmi elbeszéléseire vonatkozik ez a megállapítás, ahol mindig a valóság hitelesítő ereje vezeti Krúdy tollát.

Ifjúsági írásai cselekményben gazdagabbak. Ha nem is mindig a jelenben formálódik a történet, ha csak visszaemlékezésként meséli is el az eseményeket, sohasem a borongós hangú, álmodozó stílusművész szól csupán, hanem a nemzeti múlt krónikása jegyzi a sorokat a haza történelmének lapjaira.

Már a számtalan történelmi téma is megkívánja – ifjúsági írásai közt nagyon sok a történelmi elbeszélés –, hogy az álmok és víziók helyét realitások foglalják el, és tudatosan bonyolított eseménysor vezesse el az olvasót a történetek befejezéséhez. Ezeknél az írásoknál

még a háttérrel nyújtó természeti keret is valóságos, a táj felismerhető és ábrázolása hiteles.

Krúdy Gyula hatalmas életművének fő alkotásait párhuzamosan kísérik az ifjúsági írások. Bármilyen magasra ívelt is írói pályája, témavilágának egy részét fenntartotta fiatal olvasóinak.

A *Magyarország aranykertje* című kötetben a Móra Kiadó többségükben olyan írásokat tesz közzé, melyek csak az író életében jelentek meg, zömmel folyóiratokban, csekély számmal ifjúsági kötetekben.

Az írások nagy része elbeszélés, de szerepelnek köztük a kötetet színesítő életképek, tájleírások, karcolatok is, melyek csodálatos nyelvezetükkel fejlesztik az ifjú olvasók szépérzékét.

Több elbeszélés és színes írás még a legteljesebb Krúdy-bibliográfiákból is hiányzik. Ilyenek például a Jó Pajtás című ifjúsági folyóirathoz, illetőleg a századforduló után Clevelandben megjelenő Magyar Hírmondó című lapból gyűjtött történetek egy része. Különösen jelentős ezek közül a Jó Pajtás című folyóirat 1914-es évfolyamában tizenhárom folytatásban közölt A Poprád lelke című kisregény.

A kötet számos írása azt is bizonyítja, hogy Krúdy Gyula sosem felejtette el saját ifjúsága gazdag élményanyagát, és nemcsak hosszú útkeresésének időszakában, hanem később is merített ennek tiszta vizű forrásából. Az ifjúsághoz közvetlenül szóló írások hármasságára pillére: a cselekményesség, a történelmi hitelesség és az erkölcsi tanulság hangsúlyozása. A sajátos Krúdy-modor és írói nyelvezet dús szóképeinek és hasonlatainak változatos áradása minden olvasó számára lehetőséget nyújt saját stílusának gazdagítására.

A kötet négy részre tagozódik.

Az első fejezet történelmi tárgyú elbeszélései a nemzeti múlt haladó hagyományaiból fakadnak, és időrendben követik egymást. A történetek hősei közt szerepel a sebesen áradó folyóból királyát és fogadott fiát kimentő ősz Toldi Miklós, több elbeszélés foglalkozik Rákóczi Ferencsel. Megemlékezik az író a budapesti honvédménház sok csatát megjárt lakóiról, a 48-as idők öreg hőseiről, Damja-

nich tábornok egykori, még mindig a vihartépte, esőmosta vörös sapkában járó katonáiról.

Ezekben az elbeszélésekben élnek és küzdenek a népből jött hősök, a debreceni kisfiú, Márton Pali, a Rákóczi fejedelem fiait istápoló Komoróczy uram, Korponai Pál, Rákóczi csizmadiája meg a fejedelem palotás seregének hős katonái. Elmondja az író a sűrű nyíri nádasokban bujdosó kurucok történetét, és megismeri az olvasó a hortobágyi puszta végtelen csendjében élő csikósok sorsát. Az egyik elbeszélésben még a máriási erdő is megelevenedik, mert hétszázhatvan tölgyfája úgy zúgott a szélben a 48-as honvédek kemény csatája közepette, mintha orgonán játszott volna egy láthatatlan kéz.

A második részben kalandos történetek villantják fel az író gyermekkorának pillanatfelvételeit.

A gyors és nyugtalan vizű Poprád folyó völgyében Marci bácsi, a vén partór hosszú nyelű csákányával teljesíti szolgálatát az éjszaka csendjében. Feltárul az író podolini diákeveinek színes világa. Kalandokat idéz az író, melyek súlyos tragédiákhoz vezethettek volna, ha a diákok hősi önfeláldozással ezt nem akadályozzák meg.

A harmadik részben, a tájak, évszakok szöttezésében az érzelmes hangulatokat, felejthetetlen emlékeket megelevenítő nagy varázsló művészi színösszeállítása ragyog fel, és a dús képek, hasonlatok áradása a legszebb Krúdy-írásokra emlékeztetik az olvasót. Nyelvezetének színeiben és zenéjében feloldódik a tárgyi valóság, a dolgok hangulatokká finomulnak, a lírai ihletés költészetté nemesíti a prózát.

A *Túl a Tiszán* című karcolatban mosolyognak a hegyek, és a folyó csókolgatja a hegyek lábát; a Poprádról szóló írásban a folyónak dalolnak szép nótát a lányok és az asszonyok, mikor ruhát mosnak a folyó kristály vizében.

Az évszakok megjelenítését átszövik egyéni hangulatai, szinte azokban öltenek testet, olyanokká válnak, mint az író titkos vágyai. Krúdy természetleírásai az elmúlt idők történéseit sokszor képpé keretezik, és ami már eltűnt réges-rég, egy öreg kalendáriumban kerül elő majálisok szépségeinek leírásában.

Megszólalnak írásában saját diákkori emlékei is a csillogó tükrű Poprád partjáról, és a táj, mely talán azóta is változatlan, a hozzá-simuló emlékekkel egyesülve az író jelenkori hangulatain szűrődik át és ölt testet.

A télről szólva szép festményként mutatja meg az író a lábujj-hegyen állongó kis házakat, a vidám falusi szánkázást, az izgalmas farkaskalandot.

A kötet negyedik, záró részében azok a különös emberek vonulnak fel, akik Krúdy írói világát, minden korszakában, oly gazdagon népesítették be.

Ebben a részben ismeri meg az olvasó Gegéczit, az utolsó tűzoltó diákot. A nagyokat mondó Pali bácsi, a káromkodós Somody Gábor, a kurtanemes, magányos, groteszk figurák egészítik ki a sort.

Krúdy ifjúsági írásaiban is vállalta az írói felelősséget, és gondos munkával, lelkiismeretességgel, ha kellett, elmélyedést igénylő adatkutatással készült fel feladataira. Bár a legnagyobbak közé emelkedett, nem hanyagolta el soha a fiatal nemzedék irodalmi igényeinek szolgálatát.

Kortársai, a legkiválóbbak is, mindig tisztelettel emlékeztek meg róla.

Ady Endre könnyes, drága, gyönyörű könyvnek nevezte *A vörös postakocsi* című Krúdy-művet, azt írta róla, hogy ebben a könyvben Krúdy „eldalolta tegnapi ifjúságának boszorkányos muzsikájú dalát...”.

A Móra Kiadó abban a reményben bocsátja útjára az új Krúdy-kötet nagy többségében második kiadást még nem ért írásait, hogy gyarapítani fogják az ifjú Krúdy-olvasók táborát.

Udvarhelyi Dénes

1983. február 20.